

երբէք չէ լինում քաղաքային սանիտարական քրեական, ոչ էլ ոստիկանական ստորին պաշտօնական, որ մեր մէջ խաղաղութիւն եւ հանդուստեմունք է ստանդարտում:

Անա ինչ «գոհար» է գտնուում Թիֆլիսի կենտրոնում, աչքի մէջ: Թիֆլիսական և բաւարական կեդոնքի մի մեծ անսպառ կոյտ, որ գնալով մեծանում է, գնալով սպառնալից ու անողորմ է դառնում: Ներկայ դէպքում ուշադրութեան արժանի հանգամանքն այն է, որ յօդուածագիր պ. Կոթինը Թիֆլիսի գումայի ձայնաւորներէն մէկն է: Քարերն անգամ պիտի աղաղակեն: Բայց կը լինի՞ օգուտ:—Հասցիւ թէ...

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԻՆՐ

Թիֆլիսի բաղաբային առաջին պատասխանի կառավարչի ներկայացրած զեկուցումից քաղում ենք հետևեալ թուերը ապաստարանը մարտ ամսվայ ընթացքում յաճախողների մասին: Ընդամենը գերելի են 3,668 հոգի, որոնք ըստ ազգութեան բաժանուում են հետևեալ կերպով՝ ռուսներ 1487 տղամարդ և 64 կին, հայեր՝ 1563 տղամարդ, վրացիներ՝ 390 տղամարդ և 31 կին, թուրքեր՝ 31 տղամարդ, գերմանացիք 68 տղամարդ և լեհեր՝ 34 տղամարդ: Ամենամեծ թիւը կազմում են մշակներ՝ 2079 հոգի, յետոյ սպասարներ՝ 335 հոգի, յետոյ գործի անընդունակներ՝ 328 հոգի և այլն: Գիշերողների թւումն են եղել՝ 2 ուսուցիչ, մի աշակերտ, մի հոգեւորական, 1 հաշուապահ և այլն:

Չ ա փ ա գ ա ն յ յ ա ն գ ու գ ն գ ո ղ ու թ իւ ն : Ապրիլի 7-ին Փոթի տանող գնացքի վրայից թալանի են պատրի վագոնի միջից: Աբաշա կայարանից Նոր-Սենակ կայարանը գնալու ժամանակ, ճանապարհին 4 զինված գուրիացիներ թռչում են վագոնի սանդուխտի վրա, նախօրոք յարմարեցրած բանալիով դուռը բաց անում, ներսը եղած երկու ծառայողներին կապտում վայր գցում և պատի պայտուակները կարատելով, հանում 2,267 ռ. 11 կոպէկ դրամ և 100,000 ռուբլու արժէքաւոր ծանրոցներ և կրկին գնացքից վայր թռչելով, փախչում, անյայտանում: Ծանապարհին պատահածը իմացվում է միայն այն ժամանակ, երբ գնացքը հասնում է Նոր-Սենակ կայարանը: Իշխանութիւնն անմիջապէս միջոցներ է ձեռք առնում ոճրագործներին բռնելու համար: Հաստատված է, որ առաջակները գուրիացիներ են:

տվեցին յետոյ և ուրիշ ապացոյցներով, երկու սպանութիւնն էլ կատարել էր իւրը Մաշադի Ա. Ապանուխան ժողովը եղել է այն, որ Մաշադին կասկածել էր կոնքը ամուսնական անհաւատարմութեան մէջ, որովհետև կասկածելի մտերմութիւն էր նկատել նրա և ծառայի մէջ: Յանցաւորը առաջ սպանում է ծառային, նախ կապելով նրան թուրով արանի սիւնից: Վերեւ եւ մտապայ յիշել, որ յանցանքի տեղը—Մաշադի Ա.-ի տունը գիտելու ժամանակ՝ արանի սիւններից մէկի տակ պարզ նկատվում էին արեան հետքեր: Թէպէտ եղելութիւնը կատարվում է գիշերը, բայց յանցանքի մասին իմացել են ոճրագործի համարան բոլոր հարեանները, որոնք սակայն ոչ մի օգնութիւն չեն հասցրել թշուառ պատանուն: Երկու օր դրանից յետոյ, նոյնպէս գիշերը, Մաշադին նոյն դաշոյնով, որով սպանել էր ծառային, մարթում է իւր կոնքը և, երեկ, համոզված լինելով, որ այս անգամ անկարելի է յանցանքը ծածկել, փախչում է գիւղից:

Իրան Մաշադի Ա.-ին մենք երկու երեք շաբաթից յետոյ պատահեցինք բանտում: Դա մօտ 50 տարեկան տղամարդ էր, միջին հասակով, արտաբնական առողջակազմ, կրակոտ աչքերով, կոլոր և հինգ միլիոնով: Նրան աշխատեցին և ուղարկել էր բանտը ոստիկանութիւնը տանուտէրի միջոցով: Նա ոչ միայն չէր զղջում իւր գործած չարագործութիւնների համար, այլ ամեն կերպ աշխատում էր հաւատացնել, որ այդ չարագործութիւններին ինքը չէ մասնակցել և անհաղար կրկնում էր, թէ գիշերվայ գործ է, ով կարող է իմանալ, թէ ովքեր են եղել չարագործները: Վերջը ինչպիսի էր իրան բանտից ազատել երաշխաւորութեամբ, առարկելով, թէ մանուկները բոլորովին անտէր, անպաշտպան են մնում: Բայց երբ մի կէս ժամից յետոյ նրան յայտնեցին, որ նրա յանցանքը շատ ծանր է և անկարելի է նրան ազատ թողնել, նա այդ բոլորը լսեց մեծ սառնարութեամբ և միայն հաւաչելով բացականչեց: «Թող ձեք սաածը լինի. ինչ

Թիֆլիսում լուրեր են պատում, որ մի խումբ ձեռնարկողներ ուզում են Վլադիկավկազի ձառնապարհի վրա աւտօմօբիլներով երթեկուծութիւն սկսել Թիֆլիսի և Վլադիկավկազի միջև:

Ապրիլի 7-ին, քաղաքի Մ-րդ քաղաքամասում, Մոդնու. եկեղեցուց ոչ հեռու, պ. Յիցի-կեանի նորակառոյց տան հիմքը փորելիս, փողոցի հողը փլվելով՝ տակովն է անում երկու հայ մշակներ և 1 թուրք, որոնցից առաջին երկուսը, շուտափոյթ հասցրած օգնութեան շնորհիւ, ազատվում են, իսկ վերջինը խեղդամահ է լինում հէնց փոսում, ուր աշխատելիս է լինում: Հողի պատը փլուզում է նրա համար, որ յենարանը շատ թոյլ է եղել կապված: Եւ այդպէս անմեղ տեղից մարդկային կորուստ է տեղի ունենում նրա համար, որ մարդիկ անփոյթ են վերաբերվում դէպի իրանց ստանձնած գործը: Դժբաղդութեան տեղն էր եկել նմանապէս հրդէհաշէջներ խումբը և ոստիկանութիւնը:

Այն յանձնաժողովը, որը հսկում է Թիֆլիս քաղաքին շուր մատակարարելու գործի վրա, ապրիլի 7-ի նիստում վճռել է թոյլ տալ իր նիստերին ներկայ գտնվելու և մամուլի ներկայացուցիչներին:

Բամբալի մշակութիւնը բաւական արագ աճում է Թիֆլիսի, Երևանի և Բաղրի նահանգներում: Միմիայն Դարպիսկում 100 դեհատից արեւի հող բռնվելու է այս տարի բամբակի մշակութիւնով: Այդ արագ աճեցողութեան պատճառն այն է, որ այժմ Ռուսաստանում բամբակի պահանջը բաւական զորեղ է, գները բարձր են: Իսկ երբ անտեսական մի պահանջ խառնում է, նրան բաւականութիւն տալու համար աճում է և առաջարկը: Բամբակի մշակութեան այդ ուժեղ կարիքն իր կողմից բարձրացրել է և բամբակի սերմի գինը: Առաջ նրա ֆուսումը ծախվում էր 40 կոպէկով, իսկ այժմ 1 ռուբլի է գինը և այն էլ գոյականութիւնով է ձեռք բերվում: Դարպիսկի փորձական դաշտերի կառավարիչ գիւղատնտես պ. Տաթախիսովին ամեն կողմից դիմումներ են անում և բամբակի հունդեր ինքուրում, բայց պահանջն այնքան մեծ է, որ պարտք չէ կարողանում բաւարարելու տալ: Արդէն կարգադրութիւն է եղած 2,000 պուգ բամբակի սերմ բերել ալ և աւաւանել կովկասում:

արած, գուցէ մեղքս իսկապէս շատ ծանր է»:

IV

Ամառն էր, տարվայ այն ժամանակը, երբ Չ. գաւառում ընդիշի գործերը շատանում են: Եւ հանգստանում էի երկարատեւ զբաղմունքից յետոյ: Մտնում է ինձ մօտ թարգման (վերջինս, Թէպէտ և կրում էր թարգմանի կոչում, բայց իսկապէս գրագրի պարտաւորութիւններ էր կատարում) և յայտնում, որ մի նոր յանցաւոր է եկել: «Ճանցաւոր է եկել», որքան խորթ են մեր քննիչները համար այդ խօսքերը: Մեզ մօտ յանցաւորները «չեն գալիս», այլ նրանց բերում են: Եւ շտապեցի տեսնել այդ արատաւոր յանցաւորին, որը ինքն իրան ուսուցիչ էր ընդիշի մօտ:

Դա 35—37 տարեկան գիւղացի մի հայ էր, առողջակազմ, թուր ու երկար մազերով: Մինչդեռ մենք կատարում էինք մի քանի ձեռակա ղեկավարներ գործ կապելու և քննութիւն սկսելու համար, գաւառական ոստիկանական կառավարութիւնից բերին մեզ մի հաղորդագրութիւն, որից երևում էր, որ ինչպէս բաւարարում յայտնել էր պրիստաւին Շ. հասարակութեան տնտեսէրը, նախընթաց օրը Շ. գիւղացի Ա. ատրճանակի երկու գնդակով սպանել էր իւր կոնքը: Մեր առաջ կանգնած էր ինքն Ա. նա եկել էր մեզ մօտ մի քիչ աւելի շուտ, քան նրա յանցանքի մասին ոստիկանութիւնից տեղեկութիւն էինք ստացել: Մեր առաջարկեցինք Ա.-ին բոլոր եղելութիւնը ձեռք պատմել, բացատրելով, որ ճշմարիտ և անկեղծ խոստովանութիւնը կարող է մեղմացնել նրա պատասխանատուութիւնը օրէնքի և դատարանի առաջ: Նա պատմեց ամեն ինչ ու պէտք է խոստովանել, որ նրա պատմածը իւր բոլոր մանրամասնութիւններով կատարեալ ձեռք էր ու յետոյ քննութեան ժամանակ հաստատեց անկասկածելի ապացոյցներով, բացի մի հանգամանքից, որի վերաբերմամբ Ա., անկասկած, ինքը սխալված էր:

«Երբեք տարի է, ինչ եւ գնացել էի գիւղից Բալխանի մշակութեամբ հող վաճառելու»:

Թիֆլիսի սպանդանոցի բժիշկ Մելքումեանցի բաղաբային վարչութեանը ներկայացրած հաշուից երևում է, որ մարտ ամսվայ ընթացքում սուտար է մորթված 2983 հատ. գոմէշ 273 հատ, ոչխար՝ 8828, հորթ՝ 767, խոզ 2460 հատ:

Ինչպէս լրագրիւնները հաղորդում են՝ «Վաւրեալի» և «Գօրէհի» հրամանատարները և կենդանի մնացած բոլոր օֆիցէրները ու նաւաստիները ներկայ ապրիլի 8—10-ը Սեւաստօպօլից՝ երկու արտակարգ գնացքներով մեկնելու են Պետերբուրգ, ուր նրանց համար պատրաստված է հանդիսաւոր ընդունելութիւն: Պետերբուրգ հասնելուց յետոյ՝ ենթադրվում է նոյնպէս, որ նրանք կարժանանան Բարձրագոյն այցի:

Բագուի բոլոր փողոցների երկարութիւնն է 253,86 վերստ, իսկ քաղաքի մօտ նոր հիմնված հայկական կօօնիայի փողոցների չափն է 20,3 վերստ: Այդ կօօնիայի և քաղաքի ամենակարճ ճանապարհը մօտ 3 վերստ է: Փաղաքի բնածն տեղը հաւասար է 4856 դեհատի, իսկ բնակութիւն կայ միայն 1947 դեհատի: Վրացի հողի վրա կան 9,200 շէնքեր, որոնցից 9,139 բնակութեան տներ են 37,383 բնակարաններով: Ազգաբնակչութեան ընդհանուր թիւն է 189,060 հոգի երկուր սեռի:

«ՐԻՇԵ» լրագիրը հաղորդում է, որ պատերազմը ազդեց և Մօսկվայի առևտրական դատարանների վրա: Որովհետև կառավարութիւնը դադարեցրեց իր օժանդակութիւնն այդ հիմնարկութեանը, դրա համար դատարանների հոգաբարձական խորհուրդը վճեց փակել գոյութիւն ունեցող 90 դատարաններից 30-ը և բարձրագոյն ուսման տարեկան վարձը մնացած դատարանների աշակերտների համար:

«Тр. пр. газ.» հաղորդում է, որ մտադրութիւն կայ Վօլգան և Դօնի միացնել իրար հետ նաւթանցքով (нефтепровод): Ցարիցինում Վօլգայի վրա կը կառուցվի սկզբի կամ ընդունող կայարանը, իսկ վերջին կամ դուրս տուող կայարանը կը լինի Բօսփօլում (Դօնի վրա), կալաշիկեան կոչված նաւատարայտով: Այդ նաւթանցքի կառուցումով՝ նաւթի փոխարինութիւնը Դօնի ավերը մի քանի անգամ աւելի էժան կը նստի, քան այժմ, երբ նաւթային բոլոր արտադրութիւնները փոխադրում են երկաթուղով:

այսպէս սկսեց Ա. իր գործած յանցանքի տրտուր պատմութիւնը: «Գիւղում եւ թողի կոնքն չորս փորձահասակ երեխաների հետ՝ Վաստակած աշխատանքիս մեծ մասը եւ ճշգրտութեամբ ուղարկում էի եղբորս նրանց ապրուստի համար: Բալխանի գնալուցս երկու տարի չանցած այնտեղ եկող համազդիւղացիներս պատմում էին, որ կինս ուղիղ ճանապարհից դուրս է եկել: Նամակներով դիմում էի եղբորս. բայց նա ոչ մի որոշ բան չէր գրում. աւելի շուտ աշխատում էր ինձ հանգստացնել, քան թէ իմ ականջին հանող լուրերը հերքել: Խանութներով ընկել կողմից և անշարժութիւնը միւս կողմից ինձ հանգստութիւն չէին տալիս: Նորերս եկաւ Բալխանի մեր գիւղացիներից մէկը ու հաղորդեց ինձ, որ կինս արդէն յղիացել է: Եւ այլ եւ չը կարողացայ մի օր անգամ մնալ Բալխանիում: Հաշիւներս վերջացրի և ճանապարհվեցի դէպի հայրենիք:

Բագում եւ դիմեցի մի յայտնի ջաղուի. նա գուշակեց, որ եւ անբաղդ եմ ընտանեկան կեանքում, որ կինս ինձ հաւատարմ չէ. այդ գուշակութիւնը փարատեց իմ բոլոր կապածները կոնքն անհաւատարմութեան մասին: Վերադարձայ գիւղը. երկու օր ու գիշեր եւ կը նոյն սկզբում աղաւառ-պաղատում էի, յետոյ սպանում, որ յայտնէ, թէ ձվ է նրա սիրահարը. եւ տեսնում ու համոզված էի, որ նա յոյ է: Բայց իմ ջանքերս ապարդիւն անցան. նա ոչինչ չը խոստովանեց և հաւատացնում էր, որ անմեղ է: Երբորդ առաւօտը եւ, վերջնելով ատրճանակը, հրաւիրեցի կոնքն մի ինչ որ աւթով մարագը: Այնտեղ եւ վերջին անգամ փորձեցի համոզել նրան, որ ամեն ինչ յայտնէ, ոչինչ չը թագցնէ. բայց նա մնաց անյողողող: Եւ հանցի ատրճանակը և երկու անգամ արձակեցի կոնքն վրա. յետոյ դուրս եկայ գիւղը և յայտնեցի տանուտէրին: Կինս հէնց մարագուին էլ վախճանվեց»:

Երբ մի քանի օրից յետոյ իմ և բժշկի ներկայութեամբ Շ. գիւղի հանգստարանում ֆէլգչերը անգամահատում էր Ա.-ի կոնքը գիւղը:

ԲԱԹՈՒՄԻՑ մեզ գրում են. «Երբեմն ինքն ընտելանը իր տարօրինակ փոփոխութիւններով աւթի է տալիս ամբոխին հազար ու մի տեսակ նախապաշարութեանի մէջ ընկնողներ: Երկարատեւ գրեթէ անընդհատ ցուրտ ու անձրեային եղանակները Չատիկ շարաթ օրվայ առաւօտվանից չըացան, երկինքը պարզվեց ու պայծառ արեւի տաքութիւնը մի առանձին կենդանութիւն պատճառեց քաղաքին: Ամբոխը սկսեց մըջիւնի պէս դժվար փողոցներում և տօնական պաշարեղէնները կրել ու կրել մինչև կէս գիշեր: Նուրիս կոչված ուտեղեղէնների անագին բազարը այնպէս էր մարքվել, որ կը կարճէր մօրեւն է անցել այնտեղից: Հրաշայի եղանակ էր նաև Չատիկի կիրակի օրը, բայց երկուշաբթի առաւօտեանից նորից մըռայվեց երկինքը և սկսվեց սովորական ցուրտն ու անձրեւը: Անա այդ տարօրինակ գուգադիպութիւնը, միայն երկու օրով երկնքի պարզվելը, ամբոխից շատերը բացատրում էին, որ պէս նախախնամութեան կողմից առանձին շնորհ դէպի բրիտանական բարձր տօնը—Չատիկը: Թաթխաման գիշեր, ըստ սովորականին, տեղիս մի քանի երիտասարդների նախաձեռնութեամբ ընթերթ տրվեց այստեղի հայ գիւնդներին: Այս տարի մեր եկեղեցին ազատ մնաց մատաղի պատճառով ամեն տարի կրկնվող զարմաղակից և մատաղի անունով ժողովված փողերը բաժանվեցին աղքատ և չքաւոր ընտանիքներին: Ընդհանրապէս սովորականից շատ խաղաղ անցան այս տարվայ գաղական տօները: Մեկնոցի երկուշաբթի օրը, որ սովորաբար մեծ կեր ու խում է լինում այստեղի գերեզմանատնում և երբեմն էլ երկար կոխներով վերջանում, այս տարի, թէ վատ եղանակների պատճառով և թէ առհասարակ բոլորովին լուռ անցան»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՇԵՍՏԱՆ

Տեղեկութիւններ «Պետական» գրաւատրի մասին: Մայրաքաղաքի թերթերը հետևաւոր տեղեկութիւններ են հաղորդում մարտի 31-ին կորած այդ զրահաւորի մասին: Նա շինված էր Պետերբուրգում, 1894-ին և նրա տարողութիւնը՝ 10,960 տօն էր, իսկ մեքենայի ցոյցային ոյժերի թիւը 11,213 էր. երկարութիւնը՝ 369 ֆուտ, լայնութիւնը՝ 70 ֆուտ: Նրա սպասարարութիւնը (կօմանդան) բաղկացած էր 602 ստորին պաշտօնեաներից, 21

եւ խնդրեցի բժշկին պարզել, թէ արդեօք սպանութեան ժամանակ հանգուցեալը եղել է յղի, թէ ոչ: Պատասխանը բացասական եղաւ: Հէնց այս հանգամանքն էր, որի մէջ, ինչպէս վերեւ յիշեցի, Ա. սխալված էր: Դրա մասին եւ նրան յայտնեցի մի քանի օրից յետոյ բանտում: Նա սկզբում չէր հաւատում. բայց երբ եւ ստացի, որ այդ հանգամանքը անկասկածելի կերպով ապացուցված է, Ա. սկսեց երեխայի պէս դառն արտասուք թափել: Անա զարթնեց խիղճը, մտածեցի եւ, մեր անողորմ դատաւորը և այդ բօպէին սկսվելու էին մեր Օտելլօի համար լուռ, բայց անտանելի հոգեկան տանջանքներ: Այս վերջին երկու դէպքը ընդիշի յիշողութիւններից հազարներից երկուսն են, որոնք յամենայն դէպս կարող են մի թոյլ գաղափար՝ տալ դառն իրականութեան մասին: Կատարված էր երկու յանցանք մեր խաւար գիւղերում. երկու դէպքումն էլ յանցաւորները աղամարդիկ էին, իսկ զոհերը կանայք: Թշուառ կանայք, որանց բազմաշաւար դէմքերը հիմա էլ երբեմն պատկերանում են իմ աչքերի առջև. մէկը ձիարի պէս մտրված էր, միւսը գնդակահարված: Բայց ինչ էր այդ սարսափելի ոճիրների շարժառիթը. լուկ միայն կասկած իրանց գոհնիկ ամուսնիների կողմից ամուսնական անհաւատարմութեան մէջ: Երբ կը ստանան մարդկային իրաւունքներ արեւելքի այդ մարտիրոսները:

Արդեօք իրանց բոլորի միջոցով իրական մասին փոքր ի շատ մտածում են մեր քաղաքների յարգելի ինտելիգենտ տիկիները, որոնց փարթամ ու ազատ կեանք վարելով, իրանց իրաւունքները պարտաւանդու գոյութեան գործի մէջ գոհն այնքան առաջ են գնացել, որ կատարում են մտածել սեփական ընկերութիւններ և ուրիշ հիմնարկութիւններ ունենալու մասին:

Չը պէտք է մոռանալ, որ մեզ մօտ քաղաքներում անատաններ իրաւունքները աւելի են պաշտպանվում, քան գիւղերում կանանց իրաւունքները:

Ի. Խոջախանյան

օֆիցէրներէն, բացի նաւատորմի հրամանա-
տարի շտաբէի: Հրապէսներ կամ թնդանօթներ
նրա վրա կային 54 հատ: Արագութիւնը 16
հանգրոյց էր: Արժողութիւնը 8 միլիօն ռուբ-
լոյց աւելի էր:

Եւրոպացիները առաջին անգամ իրենց
վրա: Հոգով «Tribuna» լրագրի Ձեռնարկով թղ-
թակիցը մանրամասն նկարագրում է եւրոպա-
ցիները ափ իջնելը այդ նաւահանգստում:
Եւրոպական օֆիցէրները խօսքով, եւրոպա-
ցիները արդէն չորս տարուց ի վեր պատ-
րաստուած էին պատերազմի, ուստի ամեն բան
նրանց տես կարգին է: Ըրոյր պատերազմա-
կան օտարերակի մանրամասնութիւնները
մտածված են, մի բան, որ ինքն թղթակիցը
ստիպվեց խոստովանել, տեսնելով թէ որպիսի
կարգով կատարվում էր ափ իջնելը և ոչ մի բանի
մէջ պակասութիւն չէր զգացվում: «Տեսէ՛ք
մեր դաշտային արտիլերիան—ցոյց տուեց ափ
իջնել վրա հակառու եւրոպական գնդապետը—
ձեզ այդ թնդանօթները կարող են խաղալիք
թաւ: Բայց նրանք հէնց այն են, ինչ որ կա-
րելու են մեզ, որովհետեւ ընտրելի են իրանց
արտակարգ թիկնութեամբ: Եւրոպացիները
արտակարգ թիկնութեամբ են, որովհետեւ
մեր յոյսը դնենք միայն մեր զինուորների ձեռ-
քերի և մէջքերի վրա, որովհետեւ մեր ձիերը
չեն հասնի մինչև պատերազմի դաշտը»:

Եւ իրօք, եւրոպացիների ձիերը, թղթակիցի
ասելով, վատ էին. փոքր, անզօր, անկշիռ,
վտիտ, երկար վզով, նրանք իջնելու ժամա-
նակ բոլորովին թուլացած էին երեւում, շա-
տերը ընկնում էին ցրտից: Սակայն եւրոպա-
ցիները յոյս ունեն Աւստրալիայից ձիեր բե-
րել, որովհետեւ այդտեղի ձիերը պէտքական
են դուրս եկել անգլիական զօրքերում Հնդկաս-
տանում: Այդ ձիերը ունենալով, եւրոպացի-
ները յոյս ունեն, որ իրանց հեծելազօրքը չի
զիջի հօգակներին: Սակայն չը նայելով եւ-
րոպական թնդանօթների թիկնութեան, Լոն-
դոնի լրագրիչների հեռագիրներից երեւում է,
որ եւրոպական արտիլերիայի շարժումը դը-
ժուարութեամբ է կատարվում: (H. Bp.)

Եւրոպական շարժման դանդաղութեան պատ-
ճառը: «Post» լրագրի խօսքով, սովորական
կարծիքը եւրոպական շարժման չափազանց
գնահատութեան մասին հազիւ թէ հիմնաւոր
է: Եւրոպացիները չեն կամենում այնպիսի
անխոհեմ և անզոր ըսելք անել, որոնք կա-
րող են վստահել նրանց զրուցիչներ անաշու-
ղութեան դէպքում: Կորէն չէ կարող ապա-
հովել եւրոպական զօրքը ոչ մի բանով, նոյն
խիղ ուսուցիչով: Այդ պատճառով յարձակման
կազմակերպողների գործը չափազանց բարդ-
վում է: Մի բան միայն մեզ զարմացնում է,
այն, որ զօրքը մինչև մարտի կէսը բոլորովին
պատրաստ չէր յարձակման համար. դրան
պէտք է աւելացնել և կօրէական նաւահան-
գիստների անյարմարացումը միաժամանակեայ
խոշոր ինքնակազմի համար: Այդ պատճառով,
մինչև որ մի փոխադրական նաւ թափում էր
իր բերը, միւսները խաբխաւ ձգած կանգնում
էին նաւահանգստի մէջտեղ, սպասելով իրանց
հերթին: Յամենայն դէպս առաջին զօրքը բո-
լորովին իջել է և ունի ամեն բան, ինչ որ
կարելու է ինքնուրուի գործողութիւնների հա-
մար: Թէ ինչպէս կը վարվէ զօրապետ Կորէան,
առաջին զօրապետը գլխաւորը, արդեօք նա
առաջ կը գնայ, հէնց որ ճանապարհները անց-
նելի կը դառնան, թէ կը սպասէ, մինչև որ
միւս երկու զօրքերն ևս հասնեն, դեռ գուշա-
կել գտնար է: Աւելի հաւանական է, որ նա
կը սպասէ ուս նաւատորմի աւելի վճռական
կառնին, Պոլս-Արտուրի դիմաց: (H. Bp.)

Ռուս ծովապետի խօսակցութիւնը: «Petit Pa-
risien» ֆրանսական թերթի Պետերբուրգի
թղթակիցը խօսակցութիւն է ունեցել կօնսու-
լոսի ծովապետի Բօգդանովիչի հետ: Ծովապետը, որին
թղթակիցը զիմեց հարցնելով, թէ ձիւշտ է
արդեօք, որ նա կընդունի բախտական էսկա-
դրայի հրամանատարութիւնը, երբ նա պատ-
րաստ կը լինի գնալ Հեռաւոր Արեւելի, ծովա-
պետը պատասխանեց.—ձիւշտ է, որ ինձ առա-
ջարկեցին ընդունել այդ հրամանատարու-
թիւնը և ես համաձայնեցի, բայց այնքան էլ
ձիւշտ չէ, որ պէտք կը լինի տանել այդ էս-
կադրան Հեռաւոր Արեւելը:—Ինչո՞ւ համար, ծո-
վապետ:—Որովհետեւ դեռ վճռված չէ. յայտնի
չէ թէ մինչև յուլիսը, երբ էսկադրան պատ-
րաստ կը լինի, ինչ կը պատահի. մի կարող է
հաստատուի, որ այդ ժամանակ մեզ պէտք չեն
լինի այդ էսկադրայի ոյժերը Բալտիկ ծո-
վի վրա. ինչպէս կարելի է վստահ լի-
նել, որ բարդութիւններ չեն ծագի:—Որտե՞ղ
—Եւրոպայում. բացի դրանից, սեպտեմբերին
—այդպէս է իմ անձնական կարծիքը—ծովա-

պետները այլ ևս գործ չեն ունենայ անելու
Հեռաւոր-Արեւելում: Տեսնելով իմ զարմանքը,
ծովապետը կեցցե. «Եւ խօսքերս, ինչպէս տես-
նում եմ, ձեզ զարմացնում են. ուրեմն լսեցէ՛ք.
Երբ էսկադրան պատրաստ կը լինի, նա այլ
ևս անելու գործ չի ունենայ Հեռաւոր Արեւել-
քում: Այդ ժամանակ եւրոպացիները արդէն
փոխադրած կը լինեն Կորէա գործիքներ, հրե-
տանիներ, ամեն տեսակ պատերազմական
պաշարներ և ուսուցիչ բաւական քանակու-
թեամբ, որպէս զի կարելի լինի պատերազմ
մղել մի քանի ամսով ընթացքում: Եւրոպա-
ցիները նաւաշինարաններ ունեն ֆլասուէններ
կարկատման համար, և երկխայտիւն կը լի-
նէր ծածկել, որ եւրոպացիները գտնվում են
զեկեցիկ վիճակի մէջ և բացի դրանից, եւ-
րոպացիները այնպիսի հակառակորդներ են,
որոնց նա մենք պէտք է անգլիորէն կուենք,
երբ մենք կամենում ենք նրանց յաղթել»:
(Русь):

Եւրոպացիների պատրաստութիւնները իջնելու
Լեւոստոնիան քեռակողու վրա: Վերջին օրերս
հեռագիրը մի կարևոր ուր հարգուեց, որի
ստուգութիւնը ոչ մի կասկածի չէ կարող են-
թարկվել, քանի որ ամեն կողմից հաստատ-
վում է: Այդ ուրը այն է, որ եւրոպացիները
պատրաստվում են՝ ափ իջնել Լեւոստոնիան
թերակողու վրա: Բէյութի գործակալութիւնը
հաղորդեց, որ եւրոպացիները Զիֆու գնացող
շողհնաւոր տեսիլ են եւրոպական նաւատորմը,
26 պատերազմական և 100 փոխադրական նա-
ւերից բաղկացած, Պօլս-Արտուրից դէպի հիւ-
սիս, Պէշիկան ծոցում: Նոյնը հաղորդում է և
Առետրա-Հեռագրական գործակալութիւնը: Ու-
րեմն փաստ է այն, որ եւրոպացիները որո-
շել են իջնել Լեւոստոնիան թերակողու վրա,
բայց դեռ յայտնի չէ, թէ ինչպիսի մի կէ-
տում պէտք է կատարել իր զիտաւորութիւնը:
(T. J.):

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԱՐԻԶՈՒՄ

Պարիզի Հայոց Բարեգործական ընկերու-
թիւնը սկսած է կազմակերպել երեկոյթ մը և
վիճակահանութիւն մը. երեկոյթը տեղի պիտի
ունենայ մարտի 19-ին, «Էնթոսիազմ» Սիւրիլ-
սթրին մէջ, Ռի-Պլանշ: Նոյն երեկոյթում պի-
տի ըլլալ վիճակահանութիւն: Կազմակերպիչ
մասնախումբը կազմուած է հետեւեալ անձե-
րէն. պ. պ. Աշէնան, Գալարձեան, Եղուպեան,
Թաղերեան, Առաքեալ Կիլիկէի, Լ. Ճեվահիր-
ճեան, Ա. Չօպանեան և ուր: Տեղիւմէնհան:
Պ. Չօպանեան առաջարկեց, որ պարիզացի
հայ տիկնանց օժանդակ մասնախումբ մը
կազմուի՝ աջակցելու համար երեկոյթին և վի-
ճակահանութեան յաղողումին: այդ առաջարկն
ընդունուեցաւ և տասնութէլ տիկնանք և օ-
րորդներ (տիկնայք Աշէնան, Ա. Թօթիանեան,
Ա. Կիլիկէի, Ա. Կրուսկալ, Լ. Ճեվահիրճեան,
Միքայէլեան, Մ. Յովակիմեան, և օրորդը
Գալարձեան, Էրմէճեան, Մարտիրոսեան և
Սիմոնեան) հաճեցան իրենց աջակցութիւնը
չնորսել այդ մարդասիրական գործին, և ար-
դէն իսկ սկսած են շատ գովել իւրաքանչիւր
իրենց ջանքերը միացնել կազմակերպիչ մաս-
նախումբին ջանքերուն: Փափաքելի էր, որ այդ
առժամանակեայ մասնախումբը մշտականի
փոխուէր և «Պարիզացի հայ տիկնանքու»
ընկերութիւն մը ծնուէր տար, ընկերու-
թիւն մը, որ կրնայ շատ օգտակար ըլլալ:
Այս օրերս իսկ հաճոյքով իմացանք թէ Ան-
վերսի հայուհիները ընկերութիւն մը կազմե-
ր են տարիէ մը ի վեր, և որոշեւ են տարեկան
600 ֆրանկ հանգանակել՝ որուն 200-ը յատ-
կացուցին իր Սերատիոյ որբանոցին մէջ երկու
որբ աղջիկ, 200-ը Սերատիոյ որբանոցին իւր
ընդհանուր նպաստ, և 100-ը Սերատիոյ հի-
ւանդանոցին նպաստ: Ինչ որ ըրել են Ան-
վերսի սակաւաթիւ հայուհիները, ինչո՞ւ նոյն-
քանի և աւելին չընեն Պարիզի հայուհիները՝
շատ աւելի բազմութիւն և հարուստ:

Երեկոյթը, որ շատ ջըգ պիտի ըլլայ, պիտի
տրուի ընդ հովանաւորութեամբ Անաթօլ Թրան-
սի: Փարիզեան բարձր դասուն պատկանող
ճանթ ֆրանսուհի մը, որ քաջ երաժիշտ մըն
է միանգամայն, աը Թրեմուրի գերակումու-
հին, խոստացած է իր արուեստագիտարին,
աջակցութիւնը. նմանապէս իր աջակցութիւնը
խոստացած է Պ. Տիրան Ալէքսանեան, տա-
ղանդաւոր ու Փարիզի մէջ արդէն բարձրօրէն
գնահատուած հայ բամբուլութեանհար, Բոմետի
Թրանսիլի, Օտէնի, Օրբայի և ուրիշ Պա-
րիզեան մեծ ֆրանսուհիներ յաւագին արուես-
տագէտները պիտի մասնակցին այս երեկոյ-
թին, որ ընականաբար պիտի ունենայ հայ-
կական բաժին մըն ալ, և պիտի աւարտի պա-

րահանդէսով մը: Վիճակահանութեան համար
նուէրներ ստացուած են եւրոպական տուներէ
ևս. Ռիւ տը լա Փէի ծանօթ մուշտակավաճառ
Պ. Կրուսկալա նուիրած է «մանդին» մը և
«թուռ-ըռ» մը. նուէրներ զրկած են Լուվ-
ըր և Պրինսիպալ. կը յուսացուի, որ Փարիզի
բարեկեցիկ հայ ընտանիքները բոլորն ալ մէկ-
մէկ նուէր պիտի չը զրանան. Պ. Էտկար Շա-
հին նուիրած է իր գեղեցիկագոյն փրանշներէն
երկուքը, Պ. Բիւրքեան «նաթիւր-մօրթ» մը:
Կիմանանք մի և նոյն տուն թէ Բարեգոր-
ծական Ընկերութեան դիւանի վերընտրու-
թիւնը կատարուելով, ընտրուել են պ. պ. Ա-
նանեան, Աշէնան, Գալարձեան, Եղուպեան,
Էրմէճեան, Թաղերեան, Կ. Կիլիկէի, Մ. Յով-
սէփեան, և թէ Ընկերութիւնը մտադիր է ըն-
դարձակել և ամբողջին իր գոյութիւնն ու գոր-
ծունէութիւնը: Փարիզի պէս կերպոյն մը մէջ
Հայոց Բարեգործական Ընկերութիւն մը շատ
քան ունի ընկու. բայց որպէս զի այդ ընկե-
րութիւնը կարենայ իրագործել ամեն ինչ որ
իրմէ կը սպասուի, անհրաժեշտ է որ Փարիզի
հայերը լըօրէն օգնեն անոր. ցաւով և զար-
մանքով իմացանք որ այդ ընկերութիւնը 50 (!)
վճարող անդամ միայն ունի երեք ցարդ, մինչ
Փարիզի մէջ մօտ 1200 հայ կայ...: Կը յու-
սանք, որ մարտ 19-ի երեկոյթը նոր դուռ մը
բանայ Բարեգործական ընկերութեան համար,
և անոր բերէ Փարիզի բոլոր հայերուն լայն
ու եռանդուն աջակցութիւնը:

«Անահիտ»

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Բօլբարական լրագրիչները հաղորդում են,
որ նորերս Ֆիլիպք եկալ յայտնի գրող Պիէր
Քիյաու, որին ընկերանում էր բժիշկ Լօրիս-
Մէլիքով, դասախօսութիւն կարդալու Փոքր-
Ասիայի մասին:
—Ամերիկացի օրերը Ա. Ս. Բլազեր, որ
զբաղվում է հայկական ուսումնասիրութիւն-
ներով և հրատարակել է իւրի արդիւնը այդ
ուսումնասիրութեան. «Armenian Poems» (Հայ
Բանաստեղծութիւններ) ժողովածուն, այս օ-
րերս հրատարակւալ յարգանքի արժանացաւ
Ամերիկայում ընտելւող հայերի կողմից: Ի
նչան երախտագիտութեան, Ամերիկայի հայ
ժողովուրդը որոշել է հաստատել մի ֆօնդ, օգ-
նելու համար Ամերիկայի հայ ուսանողուհի-
ների բարձրագոյն կրթութեան գործին:

ՄՇԱԿԻ ՀԵՈՒԳԻՐՆԵՐԸ

ՈՒՌՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

7 ապրիլի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Գինեւալ-աղիւտանա Կուրօ-
պատկինի հեռագիրը Նորին Մեծութեան ա-
նունով 1904 թիւ ապրիլի 7-ին. «Գինեւալ
Կաշտալիսիկի գեղեցիկացում է ապրիլի 6-ից,
որ Եւրոպի վրա հանգիստ է Գօլուզիցի դիմաց
և աւելի բարձր եւրոպացիները իրմասներ
են շինում. եւրոպական զօրքերի թիւը մեծա-
նում է և նրանք կենտրոնացնում են Ի-Չօուում,
աւարածվելով մի և նոյն ժամանակ դէպի հիւ-
սիս, Եւրոպի երկարութեամբ: Եւրոպական
պատերազմական նաւերի կրակները նկատել
են Կօլալիների պահակները Զինտաիգ ծո-
վախորշի մօտ, Պօտինէլա գիւղի դիմաց, 25
վերստ դէպի արեւմուտը Տատուզօից: Նաւերը
կանգնած են մինչև 50 վերստ հեռաւորու-
թեամբ ափից: Գինեւալ Միշէլէի հաղորդած
տեղեկութիւնների համաձայն, եւրոպական նա-
ւերը նկատվել են նոյնպէս Սէնչօնի մօտ:
Կ. ՊՈԼԻՍ: Թիւրքիայի պահանջով, հայ-ու-
սումորչական պատերազմը թոյլաւորեց Բիթ-
լիսի կալիստոպոլիս ուղևորվել Մուշ և փո-
ռել համադիւս պատամենների պարագլու-
Անդրանիկին հաղահաղութիւն ցոյց տալ:
Մակէդոնական վիլայէթներում ներսնա ստա-
ցան մօտ 1300 բուլղարներ:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Այստեղի փամփուշտ պատ-
րաստող գործարանը, որին արդէն չինական
կառավարութիւնը պատուիրեց 15,000,000
փամփուշտներ, նոյն տեսակի նոր նշանաւոր
պատուէր ստացաւ:

ՍԵՎԱՍՏՈՊՈԼ: Մոսկու և Կոստանդ. անձերը
բարակ մարում է: Կոստանդնուպոլիսայա բա-
տարէայի ետեից դուրս եկաւ ահանաւոր և
առաջինը ողջունեց «Միլետոսի Նիկոլայ» շո-
գնաւով եկող «Վարդանի» հրամանատարին,
օֆիցէրներին և Ձեմուլպօի մօտ խորտակված
երկու նաւերի նաւաստիներին և այն վաշտին,
որը ուսական միասնայի պահան էր Սեու-
լում: Առաւօտեան 8 ժամին «Գնէստը» նաւի
վրա, որը նաւակայանի աւաղի լայն դրօշակ
ունի, որը նաւակայանի հանդիսաւորութեանը գրօ-
շակը բարձրացրին. «Բօստիսլավ» զրա-
հակը վրա ողջոյնի թնդանօթաճգու-
թիւն սկսվեց և նորից ամբողջ չէրնօ-

մօրեան նաւատորմը բարձրացրեց, պատերազ-
մի ժամանակվայ նման, դրօշակներ: Բարձ-
րաձայն «ուրայով» պատասխանեցին Ձեմուլ-
պօի հերոսները չերնօօրցիկների շնորհաւորու-
թեանը: Դրօշակներով և ծաղկավազներով զար-
դարված շոգնաւոր մօտեցաւ նաւահանգստին:
Փոխ-ծովապետ Կրիզեր նաւահանգստում եղող
մնացած անձանց հետ բարձրացաւ շոգնաւոր,
շնորհաւորեց Բուշնէլին, գրկախառնվեց նրա
և մնացած օֆիցէրներին հետ և անցաւ «Վա-
րդանի» և «Կօրէնի» ծառայողների առջևից:
Վերջինի ծառայողների մէջ կան մի քանի
կտրիճներ, որոնք զարդարված էին Գեորգեան
երկու խաչերով. կտրիճները տեսել են կտիւր
«Կօրէնի» վրա Տակուի մօտ:

ՎիշէնԱ: Ուսկարական երկաթուղիների
վրա ծառայողների գործադուլի պատճառով
ամբողջ երթևեկութիւնը դէպի Ուսկարիա և
հակառակը դադարած է:

Նիւ-ԵՆՈՒ: (Բէյա. գործ.): Երեկոյեան Տօ-
րօստում, Կանադայում, սկսվեց աւելի հըր-
դէն, որը անաւօտեան դէմ աւելի մեծ չափեր
ընդունեց. մինչև այժմ պատճառած ֆուսները
հաշւած են 6 միլիօն դօլար:

ԽԱՐԿՈՎ: Ձեմուլպօի հերոսներին անցնելու
ժամանակ քաղաքային վարչութիւններից
մատուցվեցին երկու արժանիքայ թասեր:

8 ապրիլի

ՍԵՎԱՍՏՈՊՈԼ: Փոխ-Ծովապետ Կրիզեր մի
զբաղված ճառ արտասանեց, որը վերջացրեց
հետեւեալ խօսքերով. «Մեր հիւրերն եղեք,
հանգստացեք, և ապա կրկին դէպի ճանա-
պարհ: Ձեզ սպասում է իր մօտ Ինքն Թա-
ղաւորը. գլուխ դրեք Նրա համար, Նրա-
նից էլ գովաւանք կընդունէք: Պատիւ և
փառք ձեր քաղաքործութեանը բազում տա-
րիներ: «Ուրա»: Ապա նա սաաց Բուշնէլին.
«Ինձ մեծ պատիւ վիճակից յանձնելու ձեզ
Գեորգ Զօրավարի շքանշանի համար Բարձ-
րագոյն հրովարտակը: Ուրախ եմ շնորհաւորե-
լու ձեր շքանշան ստանալը մէկ էլ այն պատճա-
ռով, որ դուք հրամանատար էիք, որը իր քաջ-
արի օրինակով նոյնպիսի պարգև տալ տուեց
ծովային կօրպուսի իմ նախկին սաներին: Նրանց
պարգևը մօտ է իմ արժանի ևս երջանիկ եմ,
որ նրանք գործով ցոյց տուին, որ ծովա-
յին համագեղանք ներշնչեց նրանց այն մեծ
քաջութիւնը, որով միշտ աչքի էին ընկնում
ուսումնասիրողները:» Ապա «Կօրէնի» և
«Վարդանի» ծառայողները իշան նաւահան-
գիստը, ուր Բուշնէլին գլխաւորեց քաղաքա-
պետը աղ ու հացով:

ՍԵՎԱՍՏՈՊՈԼ: Բուշնէլը ժամանեց Ֆիլիպք-
աղիւտանոյ վէնդէներով զարդարված, վե-
րաբիւրի վրա երեւում էր Գեորգեան խաչը,
որ ուղարկել էր Սկրիբօլը Կ. Պօլս: Դա Ե-
կատերինա Կայսրուհու ժամանակեց մնացած
սովորութիւն է, որ Գեորգեան խաչի աւազ-
կաւորները կրտսերներին քաջութեան հա-
մար նուիրում են խաչ: Բուշնէլին ուղարկա-
ծը Սկրիբօլին ստացել է իրան անձանթ Պե-
տերբուրգի մի պաշտօնաթիղ գիւտարկանից,
երբ նրան վրաւորված բերել էին Նիկոլայեւ-
սիի կաշարանը:

ՍԵՎԱՍՏՈՊՈԼ: Գաղաքային խորհուրդը վըճ-
ուել է ծովապետ Սկրիբօլին ներկայացնել մի
պատկերատուի և ուղերձ:

Նիւ-ԵՆՈՒԱՆ: Անգլիական, իտալական և
ամերիկական լրագրիչների ներկայացուցիչ 8
թղթակիցներ անապատելի կերպով թոյլաւո-
թիւն ստացան Մուլդէն գնալու և այսօր մեկ-
նեցին: Նրանք առաջին թղթակիցներն են, որ
պատերազմի սկզբից սկսած թոյլաւոթիւն են
ստացել լինելու ուսական գործերի մօտ:

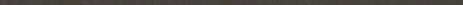
ԲԵՐԼԻՆ (Յատուկ): Տօկիօյց եկած տեղե-
կութիւնները համաձայն, ուսական գրաւեցին
Նաօ-Լինը: Ուսում-Չօպէի մօտ ամբողջութեան
ները սաստկացրել են:

ՍԵՆՈՒ: Եւրոպական իշխանութիւնը հա-
մաձայն է, որ Եւրոպի արեւելք տեղի են ու-
նենում առաջապանների մէջև մշտական ընդ-
հարուսներ: Ուսումների թիւը համարվում է
50,000 հոգի:

ՆԱԳԱՍԱԿԻ: Եւրոպական նաւատորմը ոչն-
չացրեց երեք ահաններ, որոնք լողում էին
ծովի մէջ Շանդուհան հրումանդանից 40 մղոն
հեռաւորութեան վրա:

8 ապրիլի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Խաբուլի նահանգապետի
պաշտօնակատար Գերբերին Բարձրագոյն հրա-
մայլած է լինել Թագաժառ

This image shows a blank, aged, light brown paper cover or endpaper of a book. The paper has a textured, slightly mottled appearance with some minor discoloration and a small dark speck near the top right corner. The edges are slightly darker, and the overall tone is a warm, off-white or light beige.